

τῆς ὑπεροχῆς, τὴν ἡμέραν ἐκείνην μόνη ἡ εὐφυΐα τοῦ παιδίου θ' ἀρκέσῃ νὰ προφυλάξῃ αὐτὸ τῆς ἀχαριστίας. Ἰδοὺ αἱ σκέψεις τὰς ὁποίας μοι ἐνέπνευσεν ἡ διήγησις σας.

Κ.

ΕΝΟΙΚΙΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΤΟΙΚΗΣΕΙΣ

Εἰκὼν ἐκ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ βίου

Τὸ μόνον ψεκτόν, ὅπερ τὸ πάλαι εὔρεν ὁ Μῶμος ἐν τῷ οἴκῳ τῆς Ἀθηνᾶς ἦν ὅτι δὲν κατεσκεύασεν αὐτὸν τροχοφόρον, ὅπως τὸν μεταφέρῃ ὅπου θέλῃ· ἀλλ' ὁ κακεντρεχῆς θεὸς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ εἶπῃ τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τῆς πόλεως τῆς Ἀθηνᾶς· ἐν Ἀθήναις, ἂν δὲν ἔχωσι τροχοὺς οἱ οἴκοι, ἔχουσι τὰ κάρρα· φορτόνομεν ἐπ' αὐτῶν τὰς οἰκίας ἡμῶν καὶ τὰς μετακομίζομεν· τὴν πρώτην Σεπτεμβρίου ἐκτελείται πανοικεῖ μετανάστευσις ὀλοκλήρου πόλεως· δὲν εἴμεθα σχεδὸν κάτοικοι, ἀλλὰ νομάδες· στήνομέν· που τὴν σκηνὴν ἡμῶν ἐν ἔτος, ἔπειτα συστέλλομεν αὐτὴν καὶ ἐκκινουῦμεν πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν. Εἴμεθα ἀψίκοροι εἰς πάντα· βαρυνόμεθα τὴν αὐτὴν τοῦ ὀρίζοντος μονοτονίαν· θέλομεν ἄλλην λωρίδα οὐρανοῦ πρὸ ἡμῶν ὑπ' ἄλλων στεγῶν καὶ καπνοδοχῶν κατατεμενομένην· ἀδυνατοῦντες νὰ μεταλλάξωμεν τύχην, μεταλλάσσομεν τοίχους.

* *

«Συστοιχίαι κάρρων τριζόντων ὑπὸ τὸ ποικίλον βᾶρος διατρέχουσι τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν διασταυρούμεναι, συγκρουόμεναι· ὅτι, ἦτο ἐν τῷ φωτὶ ἢ ἐν τῇ σκιᾷ, ὅ,τι ἐπεδεικνύετο ὑπερηφάνως ἢ ἐκρύπτετο αἰδημόνας τελεῖ σήμερον διὰ τῶν ὁδῶν τὴν ἐτησίαν αὐτοῦ παρέλασιν, ἦν θὰ ἐπαναλάβῃ πάλιν τὸν προσεχῆ Σεπτέμβριον· ἢ αἴθουσα, ὁ κοιτῶν, τὸ μαγειρεῖον, τὸ πλυσταρεῖον, συναντῶνται ὡς παλαιαὶ φίλαι· ἐδῶ κιδῶτιον συγκλονεῖ τὴν κυρτὴν του βράχιν ὑπὸ τῶν συχνῶν τῆς φορτηγοῦ ἀμάξης ἀνατιναγμῶν· παρέκει σακμινίον ἀνεστραμμένον εὐρίσκειται ἐν σπαρακτικῇ στάσει ὡσεὶ ἀνέτεινε τὰς χεῖρας ἐπικαλούμενον ἔλεος ἢ ἐσχάρα καὶ τὸ τηγάνιον ταλαντῶνται κροτοῦντα εἰς τὰ πλάγια τῆς ἀμάξης... Ἡ περιφέρεια τοῦ παντοῖου τούτου συμφύρματος σχηματίζει ἀνώμαλον πολύγωνον, διαποικιλόμενον ὑπ' ἀραβουρηγμάτων, οὕτινος αἱ ἄνισοι καὶ ἑτεροειδεῖς πλευραὶ ἀποτελοῦνται ἐκ τῆς στρωμνῆς, τῆς σκάφης, τοῦ καθουρδιστηρίου τοῦ καφέ, τοῦ σαρώθρου καὶ τοῦ εὐρεθέντος ἐν τῷ κοιτῶνι τῆς Δόνας Ἰουλίας ἀντικειμένου, ἀντὶ τοῦ καταζητουμένου Δὸν Ζουάν».

Τοιαῦτα περίπου ἔγραφον ἄλλοτε τὴν πρώτην Σεπτεμβρίου ὑπὸ τὸν τίτλον Ἑνοικιάζεται. Ἡ εἰκὼν μένει καὶ νῦν ἡ αὐτὴ· ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κάρρου συναντῶνται τὰ εὐγενέστατα σκευῆ πρὸς τὰ βαναυσότατα, ὡς ἐν τῷ λουτρῶνι τοῦ Φαλήρου αἱ ἀβρόταται ἀριστοκράτιδες πρὸς τὰς χυδαιοτάτας φεσοφόρους.

* *

*

Ἡ μετανάστευσις αὕτη αἰτίαν ἔχει ὅτι οἱ πλείστοι τῶν Ἀθηναίων, εἰ καὶ φιλοπάτριδες, καὶ θεωροῦντες δόξαν καὶ καύχημα τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἐλληνικοῦ χόματος δὲν ἔχουσι οὐδὲ πῆχεις τινὰς ἐκ τοῦ χόματος τούτου, ἐφ' οὗ ν' ἀπολαύωσι τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν ὅπως δ' ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν γιαννιτσάρων ἠγόραζον οἱ σκλάβοι τὸ δικαίωμα τοῦ φέρειν τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν ὤμων, ἀγοράζουσι οὗτοι διὰ μηνιαίου χαρατσίου βαρυτάτου τὸ δικαίωμα τοῦ φέρειν αὐτὴν ὑπὸ στέγην· οἱ μόνοι ἀληθῶς ἐλεύθεροι, οἱ μὴ πληρώνοντες διότι ζῶσι, εἶνε οἱ ἰδιοκτητῆται· τοιοῦτοι δ' εἶνε οἱ ἰθαγενεῖς Ἀθηναῖοι, οἱ γηγενεῖς, οἱ διὰ βαθέων θεμελιῶν ἐρριζωμένοι πρὸς τὸ πάτριον χῶμα, τινὲς ἐκ τῆς ἀνωτέρας τάξεως, καὶ ἄλλοι οὔτινες ἔχουσι οἴκους ὡς θὰ εἶχον ὄνους ἢ ἀγελάδας, δηλαδὴ πρὸς ἐπιχείρησιν· ἐνῶ αὐτοὶ κἀθηνται, οἱ οἴκοι τῶν ἐργάζονται· πολλοὶ δὲ τούτων στεγάζουσι μὲν τὸν ἰδιοκτήτην διὰ τοῦ ἐνὸς πατώματος, κερδαίνουσι δὲ τὰ πρὸς τὸ ζῆν αὐτοῦ διὰ τοῦ ἄλλου.

* *

*

Ἄλλ' οἱ φερέοικοι μόλις ἴδωσι λευκάζοντα τὰ ἐνοικιαστήρια σκορπίζονται εἰς τὰς ὁδοὺς πρὸς ἄγραν οἰκίας· τὰ ἐνοικιαστήρια, ὡς νὰ θωπεύωνται ὑπὸ τῶν φλογερῶν ἀκτίνων τοῦ θερινοῦ ἡλίου, ἐμφανίζονται τὸν Ἰούνιον, τὸν Ἰούλιον, καὶ τὸν Αὐγουστον, τὸν δὲ Σεπτέμβριον ἀποσύρονται ἐντός, ὅσα δὲ, κενῆς, ἐρήμου μενούσης τῆς οἰκίας, ἐκτίθενται εἰς τὴν δρόσον καὶ τὸ ρίγος τοῦ Φθινοπώρου, εἶνε σκυθρωπά, ὡς οἱ ἔχοντες κενὸν ἐν τῇ καρδίᾳ...

* *

*

Ἡ ἐτησία αὕτη μετανάστευσις παραβιάπτει τὰ μέγιστα τὸν οἰκογενειακὸν βίον· ἀφαιρεῖ ἀπ' αὐτοῦ τὸν ἠδὺν καὶ ἥρεμον αὐτοῦ χαρακτήρα, καταστρέφουσα τὴν ἱερότητα τοῦ οἴκου, καὶ παρομοιάζουσα τοὺς μετοικοῦντας, ὡς ἐν ταξειδίῳ, μεταφέροντας τὰς σκευὰς τῶν ἀπὸ ξενοδοχείου εἰς ξενοδοχεῖον καὶ διασταυρουμένους ἐν τῇ κλίμακῃ μετ' ἀγνώστων. Ἐκεῖ ὅπου διαμένεις σὺ σήμερον, εἰς τὰ δώματα ἅτινα καθιέρωσας δι' εὐγενοῦς ὀδύνης, δι' εὐτυχίας ἀγίας, θὰ ἐπιδράμῃ ἄλλος, ταραττων ὅτι ὑπελείφθη ἐκ τῆς ὑπάρξεώς σου, καὶ σὺ δὲ θὰ εἰσδύσης εἰς ξένους τοίχους, ἐν οἷς δὲν εἶσαι βέβαιος ὅτι δὲν ὑπολείπονται ἀναθυμιάσεις ἀτιμίας, δὲν εἶσαι βέβαιος ἂν

τὴν ὄροφὴν ἣν σὺ προσβλέπεις ὄνειροπολῶν ὅ,τι ἀγαπᾶς ἢ ὅ,τι σέβεται, δὲν τὴν ἠτένισαν ἄγρια ὄμματα βδελυρόν τι μελετῶντα . . .

Πῶς ν' ἀγαπήσης τὴν οἰκίαν ταύτην, ἣτις εἶχεν ἀνοικτὴν εἰς πάντας τὴν θύραν τῆς πρὸ σοῦ, καὶ θὰ τὴν ἔχη μετὰ σέ;

Πόσον ἱεροὶ εἶνε οἱ οἰκοὶ ὧν τὴν θύραν μόνον ἢ φιλοξενία ἀνοίγει εἰς τοὺς ξένους, οἱ οἰκοὶ οἱ μεταβαίνοντες ὡς αἱ οἰκογενεακαὶ παραδόσεις ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν· ἐν οἷς ἐξῆλθεν ἡ τελευταία ἀναπνοὴ τῶν ἀπελθόντων γερόντων καὶ ὁ πρῶτος κλαυθμηρισμὸς τῶν ἀνδρωθέντων βρεφῶν· ἐν οἷς παρὰ τὴν γωνίαν ἐκάθησαν οἱ πολλοὶ πάπποι, καὶ αἱ γραῖαι μάμμαι διηγούμεναι παραμύθια. Αἱ μουσάντραι φυλάττουσι τὸν τύπον τῶν χειρῶν ἀπὸ τῆς προμάμμης μέχρι τῆς δισεγγόνης καὶ αἱ κλιμακες ἐτίθησαν ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ἀγωνιστοῦ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὰς κνήμας τοῦ μὴ βραδίζοντος νηπιου· ἔτι ἐκείνη, ἡ ἐστία πόσας μορφὰς εἶδε περὶ αὐτὴν, γηρασκούσας εἶτα, ἐκλειπούσας αἴφνης. "Ὅλαι αἱ λύπαι καὶ αἱ εὐτυχίαι ἐκεῖ μέσα ἐγκλείονται· ἐκεῖ οἱ λυγμοὶ καὶ τὰ δάκρυα παρὰ τὸ φέρετρον, καὶ τὰ μειδιάματα τῆς στοργῆς παρὰ τὸ λίκνον· ἐκεῖ, τὸ πονηρὸν μειδιάμα τῶν πάππου καὶ τῆς μάμμης, τὸ διαστέλλον τὰς ρυτίδας των, τὴν ἐσπέραν τοῦ γάμου τῆς ἐγγόνης των, μεθ' οὗ προσβλέπουσιν ἀλλήλους, διότι αὐτὴ τοῦ οἴκου ἡ διακόσμησις φέρει εἰς τὸν νοῦν των τὸ θελκτικὸν δῶμα τῆς νεότητός των, οὕτινος νομίζουσιν ἔτι εἶνε ἡθοποιοί..."

"ὦ! πῶς μακαρίζω τοὺς γεννηθέντας ὑπὸ ἰδικὴν των ὄροφὴν καὶ ὑπ' αὐτὴν μέλλοντας νὰ κλείσωσι τὰ ὄμματα . . .

Ἐκεῖ ποῦ ἔζησε κανεὶς ἐκεῖ καὶ νὰ 'ποθάνη! . . .

Ἐν ταῖς στιγμαῖς δακρυθύμου θλίψεως, ὅτε ἡ καρδιά κλονουμένη ἔχει ἀνάγκην ἐρείσματος, ἀνευρίσκουσι τὸ παρελθόν, ἀνακαλοῦσιν ὅ,τι δὲν ὑπάρχει πλέον· ἐκ τοῦ πλαισίου ἀναπλάττουσι τὴν ἀποῦσαν εἰκόνα· δασάκις δ' ἐπιστρέφουσιν εἰς τὰ ὀπίσω δὲν ἀναγκάζονται νὰ περιάγῃσι τὰς ἀναμνήσεις των ἀπὸ θύρας εἰς θύραν, νὰ περισυλλέγῃσι τὸν βίον αὐτῶν διὰ τῶν ὕδων, ὡς ὁ βασιλεὺς τῆς Κολχίδος τὰ ἐσκορπισμένα μέλη τοῦ ἀκρωτηριασθέντος Ἀψύρτου.

Τὸ ἐνοικιαστήριον, τὸ ἀπλούστατον ἐκεῖνο τεμάχιον χάρτου, τὸ ἀνορθογράφως πολλαῖς λαλοῦν ἀπὸ τοῦ ὑπερθύρου πρὸς τὸν διαβάτην, ἐξασκεῖ μεγαλειτέραν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας παρὰ τὸ σύνταγμα· δὲν σαρόνει μόνον ὀλοκλήρους συνοικίας, δὲν μεταδίδει μόνον κίνησιν εἰς τραπέζας καὶ καθέκλας ὡς πνευματιστῆς ἀλλὰ μορφώνει ἐξεις καὶ χαρακτῆρας, συμπλέκει αἰσθήματα, ἢ δυνάμεις τοῦ φθάνει ἐνίοτε μέχρι τοῦ οὐρανοῦ· μήτηρ πάσης ἀρετῆς καὶ κακίας

εἶνε ἡ εὐκολία· ἡ γραῖα μάμμη δύναται νὰ γείνη εὐλαχεστέρα καὶ σώσῃ τὴν ψυχὴν τῆς ἄν, ἐκ τῆς μετοικήσεως, ἔχει πλησίον τὴν ἐκκλησίαν· γυνὴ τις δύναται νὰ γείνη Πηνελόπη ἢ Κλυταιμνήστρα ἀναλόγως τῆς γειτονείας, διότι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία εἶνε πολλαῖς ἀποτέλεσμα συμπτώσεως· πόσοι ἔρωτες ἔχουσι κυρίαν ἀφορμὴν δύο παράθυρα· ἂν δὲν ἔθετεν ἡ τύχη κατέναντι ἀλλήλων τὰς δύο νεαρὰς ὑπάρξεις ὡς δύο πεσσοὺς ζατριρίου, δὲν θὰ ἤρχιζε τὸ παιγνίδιον τῆς καρδίας.

Συχνάκις τὸ αἰσθημα τοῦτο εἶνε ἔρωσ πτηνῶν ὃν ἐκολάπτει μόνη ἢ προσέγγισις τῶν φωλεῶν καὶ ὃν ἐκάτερον παρπλαμβάνον ἐπὶ τῶν πτερῶν τοῦ ἀπέρχεται, τὸ φθινόπωρον· ἀλλ' ἐνίοτε εἶνε σπουδαῖον τὸ πρᾶγμα· αἱ δύο καρδίαι δὲν εἶνε παλαιόσπιτα, με ἀναπεπταμένας θύρας δι' ὧν πολλοὶ διῆλθον ἐνοικιασταί· εἶνε νεόδμητοι οἰκίαι καὶ θέλουσι νὰ κρατήσουν τὸν πρῶτον, τὸν μόνον ἐνοικιαστήν των· ἐπὶ τέλους ἀποδεικνύεται ὅτι ὅπισθεν τοῦ ἐνοικιαστηρίου ἐκρύπτετο εἰς παπᾶς μετὰ τὸ θυμιατήριον καὶ τὸ Ἡσαῖα χόρευε.

Ἄλλ' ἂν ἔχωσι τὰς κωμωδίας καὶ τὰ τραγεφὰ εἰδύλλια των αἱ μετοικήσεις, ἔχουσι τὰς τραγωδίας τῶν, τραγωδίας σπαραξικαρδίου. Ἰδοὺ ὁ οἶκος οὗτος ἐπωλήθη ὑπὸ τῶν δανειστῶν· ἡ ἐνοικοῦσα οἰκογένεια ἐκδιώκεται σήμερον ἢ το πλουσία ἀλλ' ἡ περιουσία αὐτῆς ἅπασα κατέρρευσε, ἐβαραθρώθη· ὅτε ἐκτίζετο ὁ οἶκος οὗτος, ἐν χρόνοις εὐτυχίας, αἱ δύο περικαλλέσονται νῦν νεάνιδες, μικρὰ κοράσια τότε, μετὰ χυτὰ μαλλιά εἰς τὴν πλάτην, ἔβλεπον τὸν ὄγκον τῶν λίθων καὶ τῆς ἀμμοκονίας λαμβάνοντα σχῆμα ἐκ τοῦ ἀορίστου χάους καὶ ὑπὸ τὰ προσδοκῶντα, τ' ἀνυπομονοῦντα αὐτῶν βλέμματα ἀνήλθεν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους καλλιμάρμαρος, κομψότατος, ἀνεπεπταμένος εἰς τὸν ἥλιον, φαιδρός, ἐκτισμένος ὅπως ἀκοῦη γέλωτας χαρᾶς, ἀληθῆς φωλεὰ εὐτυχίας· ὡς ἐν ὄνειρῳ παρῆλθον δώδεκα ἔτη· εἰς ἐκάστην γωνίαν τοῦ οἴκου κρύπτεται εἰς πόθος, μία ἐλπίς, μία σιέψις· εἰς τὴν ὄροφὴν ἵπτανται οἱ πτερωτοὶ φθόγγοι τοῦ κλειδοκυμβάλου, τοῦ διερμηγῆως μελωδιῶν τῆς ψυχῆς. Καὶ τώρα πρέπει ν' ἀπέλθωσι! . . . ὅταν μετακινῶσι τὰ σκεῦη, ἀπογυμνώσι τὴν αἴθουσαν, τοὺς καιτῶνας, ἐναγκαλίζονται μετὰ λυγμῶν τοὺς τοίχους, τὰς θύρας· ὁμιλοῦσι πρὸς τὸν οἶκον ὡσεὶ εἶνε ἄνθρωπος· νομίζουσιν ὅτι ἐγκαταλιμπάνουσι μέρος τῆς ζωῆς των ἐκεῖ μέσα, ἢ ὑπαρξίς των μένει πλέον ἀκρωτηριασμένη . . .

Ἦλθεν ἡ πρώτη Σεπτεμβρίου· τὰ προπετῆ σκεῦη τοῦ νέου ἰδιοκτητοῦ εἰσβάλλουσιν εἰς τὸν οἶκον· τ' ἀπορραπισθέντα ἰδικὰ των μετακομίζονται εἰς ταπεινὸν οἰκίσκον· ἐπῆλθεν ἡ ἐσχάτη στιγμή· ἀποχαιρετίζουσι τὰ δωμάτια, τὴν αὐλὴν, τὸν κῆπον δι' ἐνὸς ὑστάτου, πανυστάτου βλέμμα-

τος αγωνιζομένου νὰ συναρπάσῃ, νὰ παραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ ὅλον τὸν οἶκον.

Κλειστὴ ἄμαξα ἀναμένει αὐτὰς εἰς τὴν θύραν· ῥίπτονται ἐντός, καὶ ἐν ᾧ οἱ τροχοὶ ἀνεπιστρεπτί, διὰ παντός ἀπομακρύνουσιν αὐτὰς τοῦ οἴκου ἐξάγουσιν ἀπὸ τῶν παραθύρων τὴν δακρύβρεκτον μορφήν των καὶ ἀποχαιρετίζουσι τὸ παρελθόν των . . .

Τώρα μεταξύ πενιχρῶν, ξένων τοίχων αἱ δύο ὠχραὶ νεάνιδες κλίνουν ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου τὴν κεφαλὴν των, καταβληθεῖσαι ὑπὸ τῶν συγκινήσεων· ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ἀτενίζουσιν αὐτὰς ἐν ἀπελπισίᾳ ἀδακρύτῳ, μετ' ὀλίγον θ' ἀφυπνισθῶσι, θ' ἀρχίσωσι τὰς διακεκομμένας ὑπὸ θρήνων ἀναφωνήσεις· τὸ βλέμμα των θὰ ἴδῃ μέχρι βάθους τὸ φοβερόν κενὸν ὄπερ ἀφίνει ἐν τῇ ὑπάρξει ἡ εὐτυχία ἀπερχομένη· ἡ σπαρακτικὴ ἀναπόλησις θὰ καταβανίζῃ αὐτὰς, εἴτα ἡ λύπη θὰ τὰς δαμάσῃ· τὰ δάκρυα θὰ ἐκρηγνύωνται σπανιώτερον, βαθεῖα μόνον μελαγχολία θὰ πληροῖ τὸν ξένον οἶκον . . .

Αἱ ὠχραὶ μορφαὶ των ἀναπαύονται εἰσέτι ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου· αἱ βλεφαρίδες των κεκλεισμένων ὀφθαλμῶν των φυλάττουσι δάκρυά τινα ὡς ψεκάδας δρόσου ἐπ' αὐτῶν . . .

Νομίζει τις ὅτι ἐπέστρεψαν ἐξ ἐνταφιασμοῦ, προσφιλοῦς νεκροῦ.

ΑΡ. Π. ΚΟΥΡΤΙΑΝΗΣ.

ΤΟ ΦΡΟΒΕΛΙΑΝΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Ἡ πεπαιδευμένη διευθύντρια τοῦ παρ' ἡμῖν Ἑλληνικοῦ Παρθεναγωγείου κυρία Δικατερίνη Λασκαρίδου, λαμβάνουσα ἀφορμὴν ἐξ ἐρωτήσεως ἀπευθυνθείσης τῇ «Ἔστια» περὶ τοῦ Φροβελιανοῦ εκπαιδευτικοῦ συστήματος, τοῦ εὐδοκίμως λειτουργοῦντος ἐν τῷ ἄριστῳ εκπαιδευτηρίῳ αὐτῆς, ἐπέστειλε ἡμῖν τὰ ἐπόμενα·

Κύριε Συντάκτα τῆς «Ἔστιας»

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐν τῇ ἀλληλογραφίᾳ τοῦ προτελευταίου φύλλου τοῦ ἀξιολόγου ὑμῶν περιοδικοῦ πρὸς Κύριόν τινα Α. Π. περὶ τοῦ Φροβελιανοῦ συστήματος γραφομένων, σὰς παρακαλῶ νὰ καταχωρίσητε τὰ κατωτέρω·

Τὸ φροβελιανὸν σύστημα (ὡς ὀρθῶς ἐγράφατε καὶ ὑμεῖς) λειτουργεῖ ἀπὸ ἐξαιτίας ἐν ὅλοις τοῖς τμήμασι καὶ ταῖς τάξεσι τοῦ Παρθεναγωγείου μου, ἐν μὲν τῷ νηπιαγωγείῳ καὶ τοῖς τμήμασιν ὡς μέσον διδασκαλίας καὶ τελειοποιήσεως, ἐν δὲ ταῖς Ἑλληνικαῖς τάξεσιν ὡς διδασκαλία θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ πρὸς μόρφωσιν ἐντελεστέρων παιδαγωγῶν καὶ μητέρων.

Φροβελιανὸν ὅμως σύστημα λέγοντες, δὲν ἐνοοῦμεν μόνον τὰ φροβελιανὰ παίγνια καὶ τὰς ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ ἐφ' ὀλόκληρον τὸ σύστημα τῆς δι-

δασκαλίας, ὅθεν καὶ ὀλόκληρον τὸ σύστημα τῆς ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ μου διδασκαλίας βασίζεται ἐπὶ τῶν Φροβελιανῶν ἀρχῶν, ἀποφέρον ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος σπουδαιότερους καρπούς.

Ἡ δὲ Γερμανικὴ λεγομένη μέθοδος, ἣν εὐτυχῶς ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἐκπαιδεύσεως παρεδέχθη καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν εἶναι μέρος μόνον αὐτῆς τῆς φροβελιανῆς διδασκαλίας, τροποποιηθὲν κατὰ τι ὡς πρὸς τοὺς διαφόρους τρόπους τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ.

Αἱ ἀρχαὶ τοῦ Φρόβελ βασίζονται ἐπὶ αἰωνίων καὶ παγκοσμίων ἀληθειῶν, διὸ καὶ διεδόθησαν τάχιστα καὶ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἀλλαχοῦ, εἰ καὶ ἐπισήμως τὸ σύστημά του βραδύτερον μόνον ἔγινε παραδεκτόν, ὅπως πάντοτε καὶ πανταχοῦ συμβαίνει εἰς τὴν διάδοσιν νέων ιδεῶν. Ἄλλ' ὅπου εὐφυῆς νοῦς ἀντελήφθη μιᾶς ἢ πλείονων τῶν ἀρχῶν τούτων καὶ εἰσέδυσεν εἰς τὸ ἀνώτερον πνεῦμα αὐτῶν, ἀπλήστως παρεδέχθη καὶ μετὰ πλήρους ἐπιτυχίας ἐφήρμοσεν αὐτὰς. Ὅθεν ἐν τῇ Δύσει συμπληροῦται ἡδὴ βαθμηδὸν καὶ ἐν τῷ χρόνῳ, ἀλλ' ἀσφαλῶς καὶ θετικῶς, ἡ ἐφαρμογὴ τῶν φροβελιανῶν ἀρχῶν ἐπὶ πᾶσαν βαθμίδα τῆς ἐκπαιδεύσεως, κατὰ τὰς ὑποδείξεις αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Φρόβελ, ὅστις ἐπέζητει μὲν ἔκτοτε τὴν ἐφαρμογὴν ταύτην, δὲν ἐπέζησεν ὅμως νὰ ἴδῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ συμπεπληρωμένον.

Ἀφ' οὗ λοιπόν, κατ' ἀρχὴν, ἡ φροβελιανὴ μέθοδος ἔγινε παραδεκτὴ, ὡς πρὸς τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας, εἰ καὶ ἡ ἐπιτυχία ταύτης οὐσιωδῶς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀνωτέρας καταλήψεως τῶν ὑψηλῶν αὐτῆς ἀληθειῶν καὶ τῆς ἐντελεστέρας αὐτῶν ἐφαρμογῆς, εἶναι σπουδαιότατη καθυστέρησις, ἔλλειψις μέλλουσα νὰ καταδείξῃ ἐν τῷ χρόνῳ τὰς θλιβεράς αὐτῆς συνεπειάς, τὸ ὅτι δὲν εἰσήχθη εἰσέτι ὀλόκληρον τὸ φροβελιανὸν σύστημα, δηλ. τὸ ὅτι παρελείφθησαν τὰ μέσα τῆς τελειοποιήσεως τῆς τε καρδίας καὶ τῆς θελήσεως, καὶ ἐπομένως κατηρτίσθη ἀτέλεις πάλιν καὶ μονομερὲς τὸ σύστημα τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀγωγῆς. Ἡ μονομέρεια αὕτη ἐν τῇ ἐκπαίδευσί, καθ' ἣν πᾶσα φροντίς καὶ μέριμνα καταβάλλεται ὑπὲρ τῆς ἀσκήσεως, οὐχὶ ὅμως παντοτε καὶ ὀρθῆς τελειοποιήσεως τῶν διανοητικῶν μόνον δυνάμεων τοῦ παιδός, ὑπὲρ τῆς συσσωρεύσεως πολλῶν μάλιστα καὶ ἐπιδεικτικῶν μᾶλλον γνώσεων, ἡ μονομέρεια αὕτη δὲν δύναται εἰμὴ νὰ συνεπάγηται τὴν παραμέλησιν καὶ ἐπομένως ἀτέλειαν τῶν ἐπιλοίπων αὐτοῦ ψυχικῶν δυνάμεων, αἵτινες δὲν βραδύνουσι νὰ ἐκδικηθῶσι διὰ τὴν παράβασιν τοῦ πρὸς αὐτὰς καθήκοντος, καὶ περιβάλλουσαι τὸ οὕτως ἀτελῶς ἐκπαιδευθὲν πλάσμα διὰ φιλαυτίας, καθιστῶσι καὶ αὐτὸ δυστυχὲς καὶ πηγὴν δυστυχίας διὰ τοὺς περὶ αὐτὸ καὶ διὰ τὴν κοινωνίαν ὀλόκληρον. Καὶ αἱ σωματικαὶ δὲ δυνάμεις παρη-